

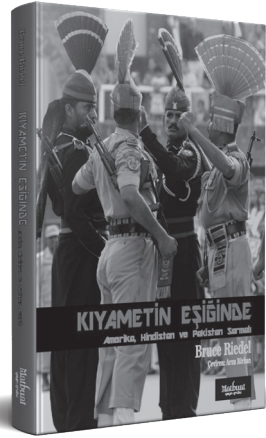
KIYAMETİN EŞİĞİNDE ABD, HİNDİSTAN VE PAKİSTAN SARMALI*

ÖMER GÜNDOĞDU**

Güney Asya dünya tarihindeki önemli yerini hep muhafaza eden bölgelerin başında gelmektedir. 16. Yüzyıla dek Çin ile beraber bu bölge, dünya ticaretinde ana üretici konumunda idi. Bu tarihten itibaren denizyolu ile Güney Asya'ya ulaşan Avrupalıların askeri ve diplomatik yollarla bölgedeki zenginliği elde etmeye başlamasıyla Güney Asya için yeni bir sayfa açılma da dünya tarihi açısından bu bölge öneminden bir şey kaybetmedi. Avrupalıların sistematik sömürgeleştirme politikasından nasibini Amerika kıtasıyla yakın zamanlarda almaya başlayan Güney Asya'nın siyasi bağımsızlığını kazanması bir hayli geç oldu. 1947 yılında Birleşik Krallık'tan bağımsızlığını elde eden Hindistan ve Pakistan (Başlangıçta bugünkü Bangladeş de Pakistan'ın parçasıydı) için başka bir hikâye başladı. Son 70 yılda siyasi, iktisadi ve sosyolojik açıdan önemli değişimleri tecrübe eden bu ülkelerin benzer geçmişleri olduğu gibi pek çok güncel gündemleri de ortak olacaktır.

ABD'nin önde gelen anti-terör ve dış politika uzmanlarından Bruce Riedel Kiyametın Eşikinde: ABD, Hindistan ve Pakistan Sarmalı kitabında ABD-Hindistan ilişkisini, özellikle bu ilişkinin ayrılmaz parçası olarak gördüğü Pakistan'ı merkeze alarak anlatıyor. 30 yıllık CIA görevinin ardından hâlihazırda Brookings Institute İstihbarat Projesi Direktörü olan Riedel, devlet kademelerindeki çeşitli üst düzey görevlerinin yanı sıra 4 ABD başkanı ile Beyaz Saray'da Güney Asya politikaları alanında çalışması sebebiyle bu ilişkinin yakın tanıklarından, hatta aktörlerinden biridir.

Kiyametın Eşikinde, 2008 yılında Hindistan'da gerçekleşen Mumbai saldırılarının analizi ile

* Bruce Riedel (2014) Kiyametın Eşikinde ABD, Hindistan ve Pakistan Sarmalı (Birinci basım), (Çev. Arzu Birkan), Matbuat Yayın Grubu, İstanbul. (ISBN: 978-605-65524-3-4, 226 sayfa).

** TİKA İslamabad PKO Koordinatör Yardımcısı, o.gundogdu@tika.gov.tr

başlıyor. Bu bölümü 1500'lü yıllardan itibaren Barrack Obama dönemine kadar ABD-Güney Asya ilişkisini anlatan ve kronolojik ilerleyen 6 bölüm takip ediyor. 8. ve son bölümde ise Riedel'in, Güney Asya'daki sorunların çözümlerine ilişkin görüşlerine yer veriliyor.

Birinci bölümde Hindistan'ın Mumbai şehrinde 26-29 Kasım 2008 tarihlerinde Leşker-i Tayyibe (Temiz Ordu) isimli terör örgütü tarafından gerçekleştirilen saldırılar ve bölgeye etkisi ele alınmaktadır. 164 kişinin öldüğü bu saldırılar üzerinden Riedel, Leşker-i Tayyibe, El-Kaide ve Pakistan İstihbarat Servisi'nin beraber çalıştığı iddiası ile Pakistan-Hindistan gerilimini anlatmaktadır.

Kitabın ikinci bölümünde Riedel, bölgenin 1500'lerden itibaren olan tarihine kısaca değinerek Britanya Rajı'nın 1947 yılındaki bölünmesine ve bunda ABD'nin payına odaklanıyor. Sömürge faaliyetlerinin başlangıcından, Hindistan ve Pakistan'ın bağımsızlığına uzanan süreçte ABD yönetiminin Britanya'ya siyasi baskısı bölümün ana eksenini oluşturuyor. Burada ifade edilen Winston Churchill'in yönlendirmesi ile Pakistan fikrinin hayata geçirildiği iddiası, bölge tarihi için önemli bir noktayı teşkil etmektedir.

Üçüncü bölümde bağımsızlığını kazanan devletlerin ilk günden bugüne dek süregelen çatışmasının ana gündem maddesi olan Keşmir meselesinin başlangıcı konu ediliyor. Hindistan ve Pakistan'ın siyasi maceralarının da anlatıldığı bu bölümde, ABD'nin bu iki devlet arasında denge kurma çabalarının 1975'e kadarki kısmı değerlendiriliyor. Bangladeş'in bağımsızlığı, 1971'de başlayan Pakistan-Hindistan savaşı ve Çin-Pakistan ilişkisi bölümde ele alınan önemli konuların başında geliyor.

Riedel dördüncü bölümde ABD başkanları Carter ve Reagan dönemlerini ele alarak bölgedeki siyasi değişimleri değerlendiriyor. 1977'de darbe ile Pakistan'da yönetime gelen Ziya ül Hak ve ABD ilişkisi kötü başlasa da, 1979'da başlayan Afgan-Sovyet Savaşı bu ilişkiyi hızla iyileştirdi. Pakistan'ın Afganlara desteği Pakistan-ABD ilişkisini, dönem dönem gerilimler yaşansa da, uzun yıllar boyunca çok iyi seviyelerde tuttu. Bölümde ayrıca Ziya ül Hak'ın Pakistan'da başlattığı dönüşümün dünyaya etkileri de tartışılmaktadır.

George Bush ve halefi Bill Clinton dönemlerinin değerlendirildiği beşinci bölümde, Pakistan'daki Butto-Şerif rekabeti üzerinden Pakistan'ın siyasi durumu anlatılmaktadır. 1989 yılında Keşmir'deki isyan ile Pakistan-Hindistan ilişkisi tekrar gerildi. 1992'de göreve başlayan Clinton döneminin en önemli özelliği ABD'nin müttefiki Pakistan yerine Hindistan ile yakınlaşması idi. Ancak bu ilişkiler 11 Mayıs 1998'de Hindistan'ın, 28 Mayıs 1998 tarihinde Pakistan'ın yaptığı nükleer denemelerle yeni bir sürece girdi. Bölümde ayrıca, dünyada önemli değişimlere sebep olacak El-Kaide örgütü ve Pakistan-Hindistan arasındaki Kargil Savaşı da ele alınmaktadır.

Altıncı bölümde George W. Bush, Pervez Müşerref ve Sonia Gandhi ilişkisi anlatılmaktadır. Bu ilişkinin merkezinde 11 Eylül saldırısı sonrası Pakistan-ABD gerilimi, 2001’de Hindistan Parlamentosuna düzenlenen saldırı ve ABD-Hindistan yakınlaşması vardır. Pakistan, ABD ve Hindistan tarafından terör örgütlerine destek olmakla suçlandı. Pakistan İstihbarat Servisi’nin Taliban’a destek olduğu iddiaları gündemdeki yerini hep korudu. Bu dönemdeki önemli diğer gelişmeler de ABD-Hindistan arasında Sivil Nükleer Enerji Anlaşması’nın imzalanması ve Pakistan’da Benazir Butto’nun 2007 yılında suikaste kurban gitmesidir.

Yedinci bölüm Barack Obama’nın Güney Asya politikasını ele almaktadır. Obama, döneminin Güney Asya hedefini El-Kaide’nin Pakistan’da yok edilmesi olarak belirledi ve bunun için güvensizlik duyduğu Pakistan’dan bağımsız operasyonlar yürüttü. Bu durum Pakistan-ABD ilişkisini bir hayli kötü seviyelere getirdi. Usame bin Ladin’in Pakistan’da Pakistan yönetiminden habersiz olarak ABD ordusu tarafından öldürülüp Afganistan’a kaçırılması bu dönemi özetleyen olaydır. ABD-Hindistan ilişkisi de bu dönemde tarihinin en iyi seviyesine ulaştı. ABD yönetimi zenginleşen Hindistan’daki rüzgardan en üst seviyede faydalanmak istiyordu.

Sekizinci ve son bölüm Riedel’in bölgedeki olası sorunların çözümüne ilişkin önerilerini içeriyor. Bu önerilerin başında Keşmir meselesinin kalıcı bir çözüme kavuşturulması geliyor. Bunun için de yazarın tavsiyesi, Keşmir’in ortak geçiş noktası olarak kullanılması ve Pakistan-Hindistan arasında ticari ilişkilerin kuvvetlendirilmesidir.

Riedel her ne kadar kitabının tamamen kendi görüşlerini yansıttığını ifade etse de, ABD’nin Güney Asya politikasının önemli aktörlerinden biri olması sebebiyle Kıyametin Eşiğinde, ABD’nin yakın gelecekteki politikası hakkında da fikir verir niteliktedir. ABD’nin benzer konularda dahi (nükleer enerji, insan hakları gibi) iki ülkeye yönelik farklı uygulamalarından anlaşılacağı üzere Pakistan, ABD için ana görevini tamamlamış ve terör örgütleri ile kol kola bir devlettir. Bunda Pakistan-Çin ilişkisinin de elbette payı vardır. Ancak Hindistan özellikle ekonomik gücü ve bölgedeki konumu sebebiyle Çin’e karşı ABD için önemli bir müttefik olma potansiyeline sahiptir. Yazar eserinde Pakistan’ı Hindistan’a rakip olma konusunda takılıp kalmak ile suçlayıp bundan kurtulması gerektiğini söylerken, benzer bir tavsiyeyi Hindistan’a vermemiştir. Ayrıca ABD-Hindistan ilişkisini neredeyse sadece “kötü oyuncu” Pakistan üzerinden anlatması, Mumbai saldırısını 11 Eylül’den sonraki en acı terör saldırısı olarak nitelendirmesi ve Hindistan’daki iç meselelerin önemine (Müslümanlara yönelik uygulamalar, Sihlerin bağımsız devlet talebi) çok az yer vermesi kitabı değerlendirirken atlanmaması gereken hususlardır. Ancak eksikliklerine rağmen Kıyametin Eşiğinde, ABD’nin Güney Asya politikasının ardındaki uzun vadeli gündem maddelerine değinmesi ve karar mekanizmaları hakkında ipuçları vermesi sebebi ile okuyucuya ufuk açıcı bir tecrübe sunmaktadır.